

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِیْمِ

فارسی

(مهارت‌های نوشتاری)

ششم دبستان

۱۳۹۳

وزارت آموزش و پرورش
سازمان پژوهش و برنامه‌ریزی آموزشی

برنامه‌ریزی محتوا و نظارت بر تألیف: دفتر تألیف کتاب‌های درسی ابتدایی و متوسطه نظری

نام کتاب: فارسی (مهارت‌های نوشتاری) ششم دبستان - ۳۴/۱

مؤلفان: فریدون اکبری شلدره، نعمت‌الله ایرانزاده، نازیلا بهروان، فردوس حاجیان،

حسن ذوالفقاری، مرجان سجودی، محمدرضا سنگری، حسین قاسم‌پورمقدم،

راحله محمدی، مهتاب میرایی آشتیانی، سلیم نیساری و عباسعلی وفایی

آماده‌سازی و نظارت بر چاپ و توزیع: اداره‌ی کل نظارت بر نشر و توزیع مواد آموزشی

مدیر امور فنی و چاپ: سید احمد حسینی

مدیر هنری: مجید ذاکری یونسی

طراح گرافیک: سید علی موسوی

تصویرگران: الهام ارکیا، سید علی موسوی و میثم برزا

طراح خط رایانه‌ای: کامران انصاری

طراح جلد: صادق صندوقی

صفحه‌آرا: سید علی موسوی، مهناز خسروپناه

حروفچین: زهرا ایمانی‌نصر

مصحح: آذر روستایی فیروزآباد، علیرضا ملکان

امور آماده‌سازی خبر: زینت بهشتی شیرازی

امور فنی رایانه‌ای: حمید ثابت کلاچاهی، پیمان حبیب‌پور

ناشر: اداره‌ی کل نظارت بر نشر و توزیع مواد آموزشی

تهران: خیابان ایرانشهر شمالی - ساختمان شماره‌ی ۴ آموزش و پرورش (شهید موسوی)

تلفن: ۸۸۸۳۱۱۶۱-۹، دورنگار: ۸۸۳۰۹۲۶۶، کدپستی: ۱۵۸۴۷۴۷۳۵۹

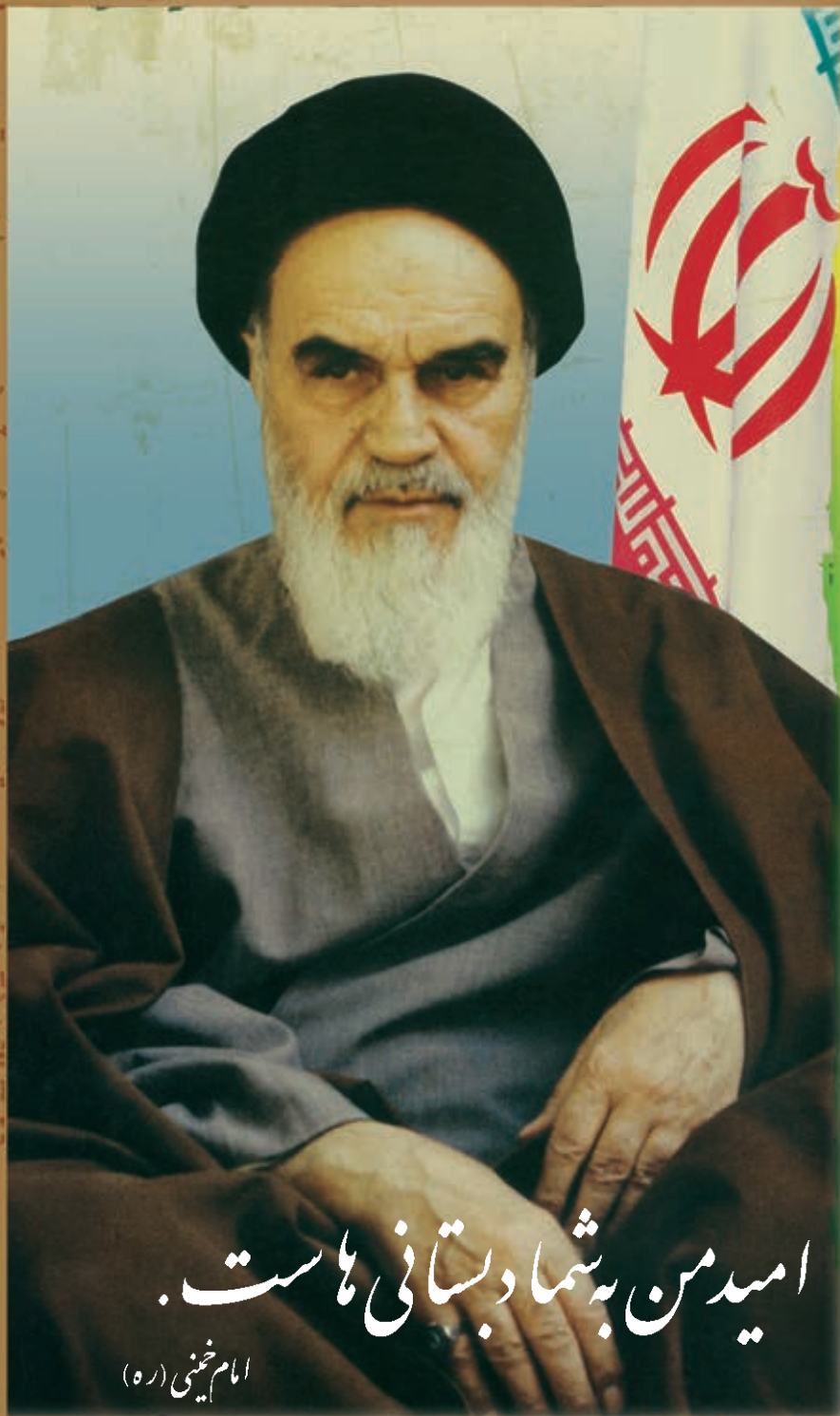
وبگاه: www.chap.sch.ir

چاپخانه: شرکت افست «سهامی عام» (www.Offset.ir)

سال انتشار و نوبت چاپ: چاپ سوم ۱۳۹۳

حق چاپ محفوظ است.

شابک ISBN 978-964-05-2039-0 ۹۷۸-۹۶۴-۰۵-۲۰۳۹-۰

امید من به شما دبستانی ها است.
امام خمینی (ره)

فهرست

فصلِ اوّل آفرینش و زیبایی

درس اوّل : معرفتِ آفریدگار ۱۳

درس دوم : پنجره‌های شناخت ۱۸

فصلِ دوم زبان و ادب

درس سوم : داستانِ من و شما ۲۳

درس چهارم : هفت‌خانِ رستم ۲۸

فصلِ سوم دین و اخلاق

درس پنجم : زنگِ انشا ۳۴

درس ششم : اخلاقِ پسندیده ۳۹

فصلِ چهارم آدابِ زندگی

درس هفتم : دوستی و مشاورت ۴۴

درس هشتم : درسِ آزاد ۴۹

درس نهم : رازِ زندگی ۵۳

فصل پنجم نام‌آوران

- درس دهم : رنج‌هایی کشیده‌ام که می‌پرس ۵۸
درس یازدهم : عطار و مولانا جلال‌الدین محمد ۶۳

فصل ششم ایران من

- درس دوازدهم : ای وطن ۶۸
درس سیزدهم : درس آزاد ۷۳
درس چهاردهم : دریا قلی ۷۷

فصل هفتم فرهنگ و هنر

- درس پانزدهم : میوه‌ی هنر ۸۲
درس شانزدهم : کتاب‌خوانی ۸۷
درس هفدهم : ستاره‌ی روشن ۹۱

سخنی با آموزگاران گرامی

پروردگار مهربان را سپاس می‌گوییم که در پی جهش به سوی تحوّل بنیادین و تغییر نگرش‌ها در قلمرو آموزش و پرورش، و استقرار پایه‌ی ششم ابتدایی، توانستیم با تکیه بر مبانی تعلیم و تربیت اسلامی و نیز توجه به چهارچوب برنامه‌ی درسی ملی، به بازنگری برنامه‌ی درسی و تولید محتوای درس فارسی بپردازیم و کار تهیه، طراحی و سازماندهی ساختار و محتوای کتاب درسی و دیگر کارافزارهای آموزشی را به فرجام برسانیم.

امیدواریم آموزش این برنامه، سبب شکوفایی استعدادهای نوآموزان و آینده‌سازان ایران اسلامی و رشد و بهبود فرایند آموزش عمومی میهن عزیزمان گردد.

زبان فارسی، برای ما جایگاه و اهمّیت بسیار ارجمندی دارد. چون از سویی هویت فرهنگی ما را سامان می‌دهد و از دیگر سوی، درگاه رفتن به دنیای آموزش و یادگیری دیگر علوم و فضایل است.

درس فارسی، پیام آور شکوه و جلال فکر و فرهنگ ایران اسلامی در طول روزگاران است. جوهره‌ی آثار حکیمان و فرزنانگان پهنه‌ی علم و ادب فارسی، همواره از دو آشخور گوارا و روح پرور، مایه‌ور است: سرچشمه‌ی زلال معارف باورشناختی دین اسلام، بن مایه‌های فرهنگی.

بزرگان و ستارگان رخشان آسمان فرهنگ و ادب، همچون فردوسی، سعدی، مولوی، حافظ و ملاصدرا و... حکیمان الهی و انسان‌های فرهنگ‌مند و دین‌باوری بوده‌اند که رگ رگ وجودشان از آن دو آشخور، بارور و سیراب شده است و به همین سبب است که آثار این ادیبان و عالمان، روایتگر معارف قرآنی و ظرایف حکمی زبان فارسی است.

زبان فارسی، روح ملت و جان مایه‌ی وحدت آفرین ایرانیان، در سراسر عالم است.

کتاب مهارت‌های نوشتاری فارسی پایه‌ی ششم، مبتنی بر «برنامه‌ی درسی ملی جمهوری اسلامی ایران»، رویکرد شکوفایی فطرت الهی و با توجه به عناصر پنج‌گانه (علم، ایمان، اخلاق، عمل و تفکر) و جلوه‌های آن در چهار پهنه (خود، خلق، خلقت و خالق) و نیز بر پایه‌ی چهارچوب «برنامه‌ی درسی فارسی دوره‌ی ابتدایی»، سازماندهی و تألیف شده است.

برای آنکه آموزش محتوای این کتاب، به فراخور شأن و جایگاه درس فارسی و همسو با اصول و اهداف برنامه و انتظارات مؤلفان، انجام گیرد؛ توجه به نکات زیر، ضروری است:

۱. رویکرد عام تدوین و سازماندهی محتوا و تألیف کتاب، شکوفایی فطرت با تکیه بر نگرش فرهنگی – تربیتی است.

۲. رویکرد خاص آموزشی بر مهارت آموزی یا آموزش مهارت‌های زبانی و فرازبانی، استوار است، به همین روی، هم‌زمان به مهارت‌های خواننداری و نوشتاری و نیز مهارت‌های فرازبانی (تفکر، نقد و تحلیل) پرداخته‌ایم.

۳. برپایه‌ی برنامه‌ی درسی فارسی، جهت‌گیری زبان آموزی از اوّل دبستان تا پایه‌ی ششم، حرکتی از زبان به سوی ادبیات است. به همین دلیل است که در فارسی اوّل دبستان، همه چیز در خدمت آموزش و یادگیری نشانه‌های زبانی است، هرچه از پلکان زبان آموزی بالاتر می‌آییم، به بار فرهنگی – ادبی آن افزوده می‌شود. یعنی در پایه‌ی اوّل، زبان خود موضوع و

هدف آموزش بوده است ولی در پایه‌های بالاتر مثل ششم، زبان، گذرگاهی است برای رفتن به دنیای معانی و مفاهیم علوم گوناگون. همین مسئله سبب شده است کتاب فارسی ششم، پرمایه‌تر و ژرف‌تر به چشم آید. پس انتظار داریم نگرش و روش آموزشی نیز از سطح به ژرفا گرایش یابد.

۴. کتاب فارسی مهارت‌های خوانداری به قلمرو شفاهی زبان و به بیان دیگر به قلمرو دریافتی یا اداری زبان مربوط می‌شود.

۵. کتاب مهارت‌های نوشتاری به قلمرو نوشتار و نمادهای خطی زبان و به دیگر سخن، به پهنه‌ی مهارت‌های تولیدی زبان مربوط می‌شود؛ یعنی در کتاب مهارت‌های خوانداری فارسی، زبان آموز، اطلاعات و معارف را از طریق متن درس‌ها و آموزه‌ها، دریافت می‌کند و این کار، سبب پرورش ذهن و زبان، گسترش دامنه‌ی واژگان و تقویت تفکر و تحلیل دانش آموز می‌شود که در گفتار و بیان دیدگاه‌ها و حضور فعال در کارهای گروهی و نقد و تحلیل شفاهی، قابل مشاهده و ارزشیابی است؛ اما در کتاب مهارت‌های نوشتاری فارسی، آموخته‌ها در قالب نوشته، نمایان می‌شوند.

۶. کتاب مهارت‌های نوشتاری، در اصل به چهار قسمت، بخش می‌شود:

الف) فعالیت‌های درس: نخستین تمرین‌های نوشتاری هستند و با هدف سنجش و ارزشیابی از آموخته‌های کتاب خوانداری و بر پایه‌ی متن درس، طراحی شده‌اند.

ب) املا: در این قسمت، پرسش‌هایی با تکیه بر درس فارسی آمده که ماهیت املائی دارند، بنابراین، ضروری است به بهانه‌ی پاسخ به پرسش‌ها، آموزه‌های املائی، نخست آموزش داده شوند.

پ) نگارش: در این قسمت، نوشتن اولیه و ساده، آموزش داده می‌شود و سیر از کلمه تا کلام را دنبال می‌کند. یعنی نخست انتخاب و کاربرد کلمه، سپس گسترش واژه و ترکیب‌سازی، در پی آن، عبارت‌نویسی، پس از آن، جمله‌نویسی و سرانجام بندنویسی مورد توجه قرار می‌گیرد. البته همه‌ی این کارها به‌طور پنهان و غیرمستقیم و در قالب پرسش‌های نگارشی سازماندهی شده است ولی در آموزش، لازم است همکاران محترم به فراخور شکل‌گیری مهارت‌های نگارشی توجه داشته باشند.

ت) کارگاه نویسندگی: در حقیقت، اصلی‌ترین بخش کتاب مهارت‌های نوشتاری، همین قسمت است. به بیان دیگر، سه قسمت نخست، مراحل تکرار، تمرین، دست‌ورزی، نمش ذهن و زبان و قلم است برای دستیابی به مهارت نوشتن و روی آوردن به یک کار خلاقانه و آفرینشی.

کارگاه نویسندگی خود به چهار پاره، بخش می‌شود:

— آموزش: اولین چیزی که در کارگاه نویسندگی آمده، آموزش و یادگیری نکات مهمی است که دانستن آن‌ها برای نویسندگی لازم است. در این بخش برخی از هنجارهای درست‌نویسی و شگردهای پرورش ذهن، به کوتاهی بیان شده است.

— کاربست: یعنی به‌کارگیری نکاتی که در آموزش بخش نخست گفته شده، برای این کار معمولاً یک یا دو پرسش طرح شده است که دانش‌آموزان گرمی در تولید انشای خود باید از آن آموزه‌ها بهره بگیرند.

— ضرب‌المثل: در هر کارگاه نویسندگی، یک ضرب‌المثل، هماهنگ با محتوای فصل انتخاب شده است. ضرب‌المثل‌ها جمله‌های کوتاه و معمولاً تصویری و سرشار از معانی و مفاهیم و حکمت هستند و ذهن زبان‌آموز را بارور

و سیراب می‌سازند، به همین سبب در این قسمت هر کسی فهم و دریافت خود را از ضرب‌المثل می‌نویسد. این کار باعث می‌شود هم ضرب‌المثل در ذهن، جاگیر شده و به حافظه سپرده شود و هم دست‌مایه‌ای در گفتار و نوشتار باشد.

– تحلیل: در این بخش، یک پرسش تحلیلی با رویکرد واگرا آمده که فقط در پایان فصل‌ها قرار گرفته است و هدف از این تمرین نوشتاری، یادآوری آموخته‌ها، پرورش حافظه و یادسپاری درازمدت، تقویت توانایی درک و دریافت، رشد قدرت جمع‌بندی و تحلیل نهایی دانش‌آموزان است.

۷. در کتاب‌های فارسی از سه نوع خط استفاده شده است: اول خط نسخ یا خط خواندنی، دوم خط تحریری یا خط نوشتنی و سوم خط نستعلیق ساده یا خط هنری.

خط خواندن خطی است که در کتاب‌ها و روزنامه‌ها استفاده می‌شود. دانش‌آموز دست کم می‌تواند این خط را در بخش «بخوان و ببندیش» ببیند. خط تحریری در متن درس آمده است تا دانش‌آموز هنگام رونویسی آن را تمرین کند. برای یاددهی این خط به آموزش جداگانه‌ای نیاز نداریم چرا که هدف اصلی این است که دانش‌آموزان در حین عمل و رونویسی آن را یاد بگیرند. خط نستعلیق ساده یا هنری نیز خطی است که شعرهای کتاب با آن چاپ شده است تا دانش‌آموزان با دیدن آن، بازیابی‌ها و ظرایف آن‌ها را بگیرند.

۸. با توجه به اینکه امروزه در فرایند یاددهی – یادگیری، دانش‌آموز نقش فعالی دارد، توصیه می‌شود همکاران تا حد امکان از روش‌های فعال و پیشرفته در تدریس و آموزش کتاب فارسی بهره بگیرند. ایجاد فرصت‌های مناسب برای مشارکت دانش‌آموزان در فعالیت‌های کلاسی باعث تقویت مهارت‌های گوش دادن، سخن گفتن، خواندن، نوشتن و اندیشیدن می‌شود.

۹. با توجه به اینکه اساس و پایه‌ی آموزش زبان فارسی بر تفکر و خلاقیت استوار است، انتظار می‌رود همکاران گرامی در کلاس درس به این جنبه و نیز تفاوت‌های فردی توجه داشته باشند. برای تقویت خلاقیت بهتر است از پرسش‌های واگرا و باز پاسخ، استفاده گردد و در پاسخ‌های ابداعی و خلاق دانش‌آموز، از پیش‌داوری دوری شود تا مانع پرورش و شکوفایی گفتار و نوشتار خلاق آنان نشود.

۱۰. برای بهبود آموزش زبان فارسی در طول سال تحصیلی، بهتر است در آغاز سال، جلساتی با اولیای دانش‌آموزان برگزار شود و نحوه‌ی کار با کتاب‌های فارسی به آنان توضیح داده شود. این کار موجب آگاهی بیشتر خانواده‌ها از رویکردها، روش‌ها و ساختار کتاب می‌شود و در نتیجه، تعامل بین مدرسه و خانواده را ارتقا می‌بخشد.

۱۱. از آن‌جا که انجام هر عمل، نیاز به راهنما و دستورالعمل دارد، انتظار می‌رود همکاران محترم در کلیه‌ی مراحل تدریس از مطالب کتاب راهنمای معلم و کارافزارهای آموزشی فارسی به‌خوبی استفاده کنند. کارافزارهای آموزشی درس فارسی برای پشتیبانی از محتوای کتاب فارسی تهیه شده است و به کارگیری اجزای آن در حین تدریس موجب تسهیل، تحکیم و غنی‌سازی آموزش و یادگیری زبان فارسی می‌شود.

۱۲. درس «آزاد» فرصتی مناسب برای معلم و دانش‌آموزان است تا در محیط کلاس و با آرامش، با هم نوشتن را تمرین کنند. نوشتن درس آزاد به شما کمک می‌کند تا مفاهیم و مطالب ضروری متناسب با منطقه‌ی خود را با در نظر گرفتن فصول کتاب در کلاس درس طرح کنید. این انعطاف‌پذیری کتاب به شما فرصت می‌دهد تا کمبودهای احتمالی را جبران کنید و در برنامه‌ریزی درسی و تألیف بخشی از محتوای کتاب، مشارکت داشته باشید.

۱۳. در ارزشیابی از این کتاب‌ها به مهارت‌های چهارگانه‌ی زبانی، و تفکر و قدرت تحلیل دانش‌آموزان در طول سال تحصیلی توجه شود و در امتحانات رسمی پایان ماه یا پایان نوبت نیز مهارت‌های خواننداری و نوشتاری (املا، نگارش و انشا) به عنوان فعالیت‌های عملی، مورد توجه قرار گیرد.

۱۴. ویژگی تلفیق آموخته‌ها و مفاهیم یادگیری ایجاب می‌کند تا در آموزش زبان فارسی به دیگر کتاب‌های درسی نیز توجه شود. به همین سبب، بسیاری از مفاهیم اجتماعی، هنری، دینی، علمی و حتی ریاضی در کتاب فارسی با استفاده از شیوه‌های قصه و شعر ارائه گردیده است.

رهنمودهای ارزنده‌ی شما همکاران ارجمند، همواره پشتوانه‌ی گام‌های ما و سبب استواری کارها خواهد بود.

گروه زبان و ادب فارسی

فصلِ اوّل
آفرینش و زیبائی

معرفتِ آفریدگار

فعالیت‌های درس

۱ در بیتِ زیر، شاعر بر غنیمت شمردن چه چیزهایی تأکید می‌کند؟

خیز و غنیمت شمار، جنبش بادِ ربیع
نالای موزون مرغ، بوی خوش لاله زار

۲ مفهوم بیت زیر را به زبان ساده، بنویسید.

برگِ درختانِ سبز در نظر هوشیار
هر درفشِ دفتری است معرفتِ کردگار

۳ قافیه‌های شعر درس را پیدا کنید و بنویسید.

۴ موصوف و صفت‌ها (ترکیب‌های وصفی) را مشخص کنید و بنویسید.

معرفتِ آفریدگار، برگِ درختان، نالای موزون، بوی خوش، باد بهاری

املا

۱ جاهای خالی را با توجه به معنای داده شده، کامل کنید و بنویسید.

- ◆ فاخ... ه: کوکوها .....
 ◆ ربی...: بهار ← .....
 ◆ مو... ون: هماهنگ ← .....
 ◆ مَر...: چمن و سبزه ← .....

۲ چهار کلمه از درس پیدا کنید که یکی از شکل‌های «غ» را داشته باشد.

.....

۳ کدام یک از ابیات درس را بیشتر دوست دارید؟ آن را با خطی خوش بنویسید.

.....
 .....
 .....

۴ با حروف زیر، چهار کلمه بنویسید که ارزش املائی داشته باشند.

.....
 .....
 .....
 .....

نگارش

۱ با توجه به نوشته‌ی زیر، متن را تا سه سطر ادامه دهید.

شاخ که بامیوه هاست، سنگ به پامی خورد   بید مگر فارغ است از ستم نابکار
امروز شاخدی دیگری از درخت توت، شکست و بر زمین افتاد. درخت توت، آهی کشید و به
درخت بید که در آن سوی باغ، کودکان کاری به کارش نداشتند، خیره شد و با خود گفت:.....

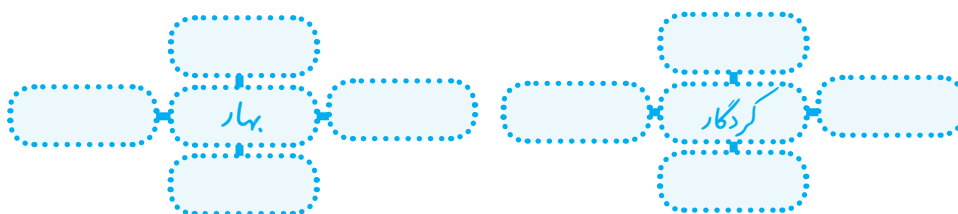
.....
.....
.....

۲ با کلمات زیر، یک متن در چند سطر بنویسید.

بهار، سوسن، زرگس، لاله زار، مخلوق، بلبل، خالق

.....
.....
.....
.....

۳ کلمه‌های مرتبط با هر کدام را بنویسید.

۴ با کلمه‌ی زیر، جمله بسازید.

بلبل

..... جمله‌ی خبری:

..... جمله‌ی پرسشی:

..... جمله‌ی عاطفی:

..... جمله‌ی امری:

۵ با توجه به کلمات زیر، جدول را کامل کنید.

زمستان، درختان، مرغزار، گل‌ها، کبوتران، آسمان

جمع	مفرد
.....	.....
.....	.....
.....	.....
.....	.....
.....	.....

کارگاهِ نویسندگی

- هکام نوشتن باید به نکات زیر توجه داشته باشیم:
۱. از کاربرد کلمه های گفتاری و شکسته خودداری کنیم.
  ۲. از تکرار کلمه ها بپرهیزیم.
  ۳. ساده و خوانا بنویسیم.

۱

با توجه به نکات یاد شده، جمله‌ی «اندیشه کردن اندر کار خالق و مخلوق، روشنایی افزایش اندر دل» را به نوشته‌ی ساده تبدیل کنید.

.....

.....

۲

با اثر ساده و روان، زیبایی‌های محلّ زندگی خود را در یک بند معرفی کنید.

.....

.....

.....

۳

ضرب المثل «شکرِ نعمت، نعمت افزون کند» را در یک بند توضیح دهید.

.....

.....

.....

پنجره‌های شناخت

فعالیت‌های درس

۱ مخالف (متضاد) کلمات زیر را بنویسید.

ظاهر ، پسندیده ، تفاوت ، مفید

۲ متن زیر را با یکی از حروف (از، به، در، با) کامل کنید.

چلچله‌ی خوش آواز ..... آبی آرام بلند به پرواز در آمد. ..... ابر، سلام کرد ..... کنار
خورشید گذشت و ..... او لبخند زد ..... باد هم نوا شد ..... زمزمه‌ی آب گوش فرا داد و
چهره‌ی زیبای خود را ..... آن مشاهده کرد. چلچله، می دانست که چگونه ..... این همه زیبایی لذت
برد.

۳ کلماتی را که با هم ارتباط دارند، در یک گروه قرار دهید.

فکر، انکار، معلومات، تعلیم، تفکر، معلمان، متفکران، تعلیمات

الف:

ب:

املا

۱ پنج واژه‌ی مهم املائی از درس پیدا کنید و معنای آن را بنویسید.

.....

.....

.....

۲ از متن درس، کلماتی را که یکی از شکل‌های «ع، ق» دارند، پیدا کنید و بنویسید.

.....

.....

.....

۳ در عبارت زیر، غلط‌های املائی را پیدا کنید و شکل درست آن‌ها را بنویسید.

«ناگهان، معلم از جای برخواست و گفت: خیلی آلی بود، تا اینجا بسیار جالب بود چون شما با تفکر
درباره‌ی چهار واژه به اندیشه‌های تازه‌ای دست یافته‌اید اما بگزارید گروه «عمل» هم نظرات خودشان
را بیان کنند».

.....

.....

.....

نگارش

با کلمه‌ها و ترکیب‌های زیر، جمله بسازید.

۱

خالق: .....

کبوترها: .....

هنگام سحر: .....

پنجره: .....

اگر می‌توانستید با کوه‌ها، درختان و رودها صحبت کنید، چه چیزهایی به آن‌ها می‌گفتید، گفت‌وگوی خود با آن‌ها را در چند سطر بنویسید.

۲

تصویر زیر را در یک بند توصیف کنید.

۳

کارگاهِ نویسندگی

در به‌کارگیری کلمه‌ها، هنگام نوشتن، باید دقت کنیم. به نمونه‌های زیر توجه کنید.

- ◆ صبح، او را دیدم.
- ◆ بامداد، او را دیدم.
- ◆ نگاه، او را دیدم.

۱ به جای واژگان مشخص شده، واژه‌های دیگری قرار دهید و جمله را بازنویسی کنید.

الف) هیچ چیز نمی‌تواند اثر محبت را از بین ببرد.

.....

ب) پرسیم و از پرسیدن نه‌راسیم.

.....

۲ اکنون، درباره‌ی موضوعی که بیشتر از هر چیز دیگری به آن می‌اندیشید، یک بند بنویسید.

.....

.....

.....

۳ ضرب المثل «از تو حرکت، از خدا برکت» را در یک بند توضیح دهید.

.....

.....

۴ هرچه را از محتوای درس‌های این فصل فهمیده‌اید، در یک بند بنویسید.

.....

.....

.....

فصلِ دوم

زبان و ادب

داستانِ من و شما

فعالیت‌های درس

۱ کلمات مترادفی را که در متن درس به کار رفته است، پیدا کنید و بنویسید.

.....

.....

۲ برای هر کلمه دو هم خانواده بنویسید.

	دقت		تلفظ
	عظمت		مقصود

۳ با توجه به متن درس، جدول زیر را، مانند نمونه، کامل کنید.

ات	ها	ان	کلمه
—	ستاره‌ها	ستارگان	ستاره
.....	.....	.....	.....
.....	.....	.....	.....
.....	.....	.....	.....

۴ برای هر کلمه، دو صفت مناسب بنویسید.

<p>نگاهبان</p>	<p>خط</p>	<p>فرزندان</p>
----------------	-----------	----------------

املا

۱ در متن زیر، کلمات مشخص شده را با حروف مناسب، کامل و بازنویسی کنید.

تلاش و کوشش شما فرزند مهربان باء... سر بلندی و عزّ... من می شود. بزرگی و ع... مت من و شما به
این است که با هم، کنار هم و نگهبان هم باشیم. تغییر و ت... ول، ویژگی هر پدیده‌ی زنده است.
چهره‌ی نوشتاری و خطّی من، برای ایجاد دوستی و... میمیت میان من و شما کمی بیشتر ا... میت دارد.

.....
.....
.....
.....

۲ برای هر یک از واژه‌های زیر، دو هم‌خانواده بنویسید.

ظاهر: .....

محبت: .....

۳ در بند نخست درس، واژه‌های یک نقطه‌ای را پیدا کنید و بنویسید.

.....
.....
.....

۱ چند کلمه‌ی مترادف از متن درس، انتخاب کنید و با استفاده از آن‌ها یک بند درباره‌ی زبان فارسی بنویسید.

.....

.....

.....

.....

۲ به عنوان یک ایرانی، برای حفظ زبان فارسی چه وظایفی دارید؟ در چند جمله بنویسید.

.....

.....

.....

۳ با استفاده از «که، از، ولی» متن زیر را کامل کنید.

یکی... پایه‌های زبان و فرهنگ، واژگان آن زبان است... ما آن را قلب زبان می‌دانیم. ... حفظ و نگهداشت کلمات زبان ملی، ملگ به قدرت و عظمت زبان و فرهنگ ملی آن است.

کارگاه نویسندگی

هر نوشته از چند جمله‌ی به هم پیوسته درست شده است. در هنگام نوشتن باید به ساده نویسی و کوتاهی جمله‌ها، توجه کنیم.

نوشته‌ی زیر را به صورت ساده و کوتاه‌تر بنویسید.

۱

بامدادان، خورشید از پشت افق، یعنی آنجا که دریا به آسمان می‌پیوندد، پدیدار می‌شود و چهره‌ی زرّین خود را به جهانیان نشان می‌دهد.

.....

.....

متنی در یک بند بنویسید و کلمات متضاد «فراز و فرود» و «شکست و پیروزی» را در آن به کار ببرید.

۲

.....

.....

.....

.....

با توجه به نوشته‌ی سمت راست، بخش‌های خالی سمت چپ جدول زیر را کامل کنید.

۳

.....

قبلاً درباره‌ی زبان
فارسی می‌دانستم ...

.....

اکنون یاد گرفتم ...

.....

پس تلاش می‌کنم...

.....

زبان فارسی را دوست دارم چون...

۴ ضرب المثل «زبان سرخ، سر سبز می‌دهد بر باد» را در یک بند توضیح دهید.

.....
.....
.....

هفت خانِ رستم

فعالیت‌های درس

بیت زیر را به نثر ساده، بازنویسی کنید.

۱

خروشید و جوشید و برگند خاک ز سُمش زمین شده، چاک چاک

عبارت‌های زیر را به زبان ساده بنویسید.

۲

♦ رستم در خشم می‌شود:

♦ رستم به تنگ می‌آید:

با توجه به متن درس کدام یک از کلمات زیر، جمع است، چرا؟

۳

دیوان، زابلستان، اژدها، پهلوان، مازندران، یزدان، جادوگران

یک نمونه «مبالغه» از متن درس ذکر کنید و آن را توضیح دهید.

۴

املا

۱ کلماتی را که در املاي آنها یکی از شکل‌های حرف «ص، ط» وجود دارد، از متن درس پیدا کنید و بنویسید.

.....

.....

۲ اگر به جای معلّم بودید از درس «هفت خانِ رستم» چه قسمت‌هایی را برای گفتن املا انتخاب می‌کردید؟ آنها را بنویسید.

.....

.....

.....

۳ با توجه به متن درس، جاهای خالی را با کلمه‌ی مناسب، پُر کنید.

- ◆ رستم با خدای خود به راز و نیاز می‌پردازد و او را سپاس .....
- ◆ رستم در خشم می‌شود، به رخش ..... می‌کند.

نگارش

۱ با همفکری گروه خود، داستان یکی از خان‌های «هفت خان رستم» را بنویسید.

۱

۲ اگر به جای فردوسی بودید، خان هشتم را چگونه می‌نوشتید؟

۲

۳ برای موفقیت در زندگی، فکر می‌کنید چه خان‌هایی پیش رو دارید؟

۳

کارگاهِ نویسندگی

بره‌گیری از حس‌های پنج‌گانه

برای اینکه نویسنده‌ی خوبی باشیم، لازم است:

- ♦ همه چیز را خوب و دقیق ببینیم (خوب دیدن).
- ♦ خوب و دقیق گوش بدهیم (خوب گوش دادن).
- ♦ نسبت به بو، مزه و طعم اشیا، حساس و دقیق باشیم (تقویت حس چشایی و بویایی).
- ♦ گاهی به کمک حس لامسه، پدیده‌ها و اشیا را بشناسیم (تقویت حس لامسه).

پس، مقدمه‌ی خوب نوشتن، خوب دیدن، خوب گوش دادن و دقت در پدیده‌ها و استفاده از حس بویایی، چشایی و لامسه است.

از پنجره‌ی کلاس به بیرون نگاه کنید و آنچه را که می‌بینید، در یک بند بنویسید.

۱

.....

.....

.....

.....

چشمان خود را ببندید و حس خود را درباره‌ی صداهایی که می‌شنوید، بنویسید.

۲

.....

.....

.....

.....

۳

با شنیدن صدای زنگ مدرسه، چه حسی در شما پدیدار می‌شود، این حس چه رنگی است و چه مزه‌ای دارد؟

۴

برداشت خود را از ضرب‌المثل «نوش دارو، بعد از مرگ سهراب»، در یک بند بنویسید.

۵

هرچه را از محتوای درس‌های این فصل فهمیده‌اید، در یک بند بنویسید.

فصل سوم

دین و اخلاق

زنگِ انشا

فعالیت‌های درس

سه نمونه تشبیه، از درس «زنگِ انشا» انتخاب کنید و مانند نمونه در جدول زیر قرار دهید.

۱

جمله تشبیهی	قسمت اول	قسمت دوم	قسمت سوم	قسمت چهارم
شهید مثل یک نمره ی بیست است.	شهید	نمره ی بیست	ممتاز بودن	مثل
.۱				
.۲				
.۳				

سه کلمه بنویسید که با واژه‌ی «داستان» هم قافیه باشد.

۲

.....

.....

کدام یک از ترکیب‌های زیر، موصوف و صفت هستند؟

۳

ساعتِ انشا: .....

ساعتِ پُر خاطره: .....

خانهِ ما: .....

نمره ی بیست: .....

املا

۱ شکل صحیح کلمات را انتخاب کنید.

- الف) دانش آموزان (انشای، انشاء) خود را در کلاس خواندند.
ب) معلم گفت: نام (شهادی، شهداء) انقلاب مادر تاریخ، جاویدان باقی می ماند.

۲ چند کلمه بنویسید که حرف آخر آن‌ها مانند (مصطفی) نوشته و خوانده می شود.

.....
.....
.....

۳ رابطه‌ی «طلب» و «مطلوب» مانند، رابطه‌ی کدام یک از گزینه‌ها است؟

- الف) نظر، منظور   ب) معلم، علوم
پ) مثل، امثال   ت) غریب، قریب

نگارش

۱

شخصیت‌های شعر «زنگ انشا» را مشخص کرده و در چند جمله معرفی کنید.

.....
.....
.....

۲

داستان زیر را ادامه دهید.

«از کوه بالا رفت. شقایق‌های وحشی در دسترس نبودند. با احتیاط جلو رفت و دسته‌ای از شقایق‌های سرخ را چید. کوله بارش سنگین بود. به سختی از کوه پایین آمد، کف پوتینش سوراخ شده بود. کم‌کم هوا داشت تاریک می‌شد که به سنگرها نزدیک شد. به سمت سنگر خودشان حرکت کرد، صدایی ملکوتی را شنید که روحش را به پرواز درآورد. با خوش حالی، پرده‌ی سنگر را کنار زد ولی ناگهان

.....
.....
.....
.....

۳

با استفاده از کلمه‌های بدون نقطه‌ی درس، یک بند بنویسید.

.....
.....
.....
.....

جمله‌ی زیر را در دو سطر، ادامه دهید.

۴

شهید همچون

متن زیر، چند جمله دارد؟ جمله‌ها را بازنویسی کنید.

۵

« هنگام ظهر، زحمت‌کشان و خستگانِ راه می‌گویند: ما از پنجره‌های غروب، زیبایی‌ها را دیده‌ایم که بر دامن تپه‌ها آرمیده است و در زمستان آن بی‌نواي در برف مانده، می‌گوید: زیبایی همراه با بهار بر بلندی‌ها خیمه خواهد زد. در تابستان آن دهقان سانشورده، می‌گوید: زیبایی، با برگ‌های پاییزی رقصان، بر زمین می‌آید.

گزارش نویسی

گزارش، نوشته‌ای است که نویسنده در آن به توضیح و بیان ویژگی‌ها و جزئیات شنیده‌ها و دیده‌های خود می‌پردازد.

۱ گزارشی ساده از آنچه، امروز در مسیر مدرسه دیده‌اید، بنویسید.

۱

۲ گزارشی یکی از مسابقات ورزشی مورد علاقه‌ی خود را در یک بند بنویسید.

۲

۳ فهم خود را از ضرب المثل «تو نیکی می‌کن و در دجله انداز...»، در یک بند بنویسید.

۳

اخلاقِ پسندیده

فعالیت‌های درس

۱ با توجه به متن درس، جمع کلمه‌های مفرد زیر را بنویسید.

..... ← عضو	..... ← فایده
..... ← آفت	..... ← یگانه
	..... ← لطیفه

۲ با افزودن «بی» یا «نا»، مانند نمونه، کلمه‌های جدید، بسازید.

مثال: بی‌مهر، ناخوش

..... ← اصالت	..... ← نهایت	..... ← اختیار
..... ← سازگار	..... ← مهربان	..... ← رحم
..... ← عدالت	..... ← شنوا	..... ← مرتب
..... ← کران	..... ← امن	..... ← انتها

۳ چند نمونه از رفتارهای پسندیده را که بیشتر دوست دارید، بنویسید.

.....

.....

.....

.....

املا

۱ با توجه به معنی جمله، زیر کلمه‌ی مناسب خط بکشید.

الف) یقین دارم که (صواب - ثواب) خاموشی، بی نهایت است.
ب) اوّل دست و دهن پاک کند، آن گاه به کنار (خوان - خان) حاضر آید.

۲ کلمه‌های هم خانواده را به طور مناسب در جدول بنویسید.

عامل، حافظ، مجموع، معتدل، حفاظت، مقطع، عملیات، تعدیل، تجمع، محفوظ، جامعه، قاطع، اعمال،
متعادل، جمع

.....	حفظ ←
.....	جماعت ←
.....	عمل ←
.....	قطع ←
.....	اعتدال ←

۳ کلمات دو نقطه‌ای را از بند نخست درس، بیابید و بنویسید.

.....

.....

.....

.....

۱ با استفاده از کلمه‌های زیر، در مورد «آداب سخن گفتن» یک بند بنویسید.

زبان، غیبت، پاسخ، سخن، میهمانی، مراقبت

.....

.....

.....

۲ جمله‌های زیر را به نثر ساده، بنویسید.

◆ تعللی می‌آرد تا دیگران نیز فارغ شوند.

.....

◆ دو چندان که می‌گویی، می‌شنو.

.....

◆ هر که خاموشی اختیار کند، رسنگار شود.

.....

شرح حال نویسی

یکی از راه‌های تمرین در نویسندگی، نوشتن شرح حال است. در شرح حال نویسی به این نکته‌ها توجه می‌شود: نام و نام خانوادگی، زمان و محل تولد، محل زندگی، ویژگی‌های اخلاقی و جسمی، وقایع مهم زندگی و...

۱ شرح حال خود را در یک بند بنویسید (خودتان را معرفی کنید).

۱

۲ بعد از یک میهمانی، ظرف‌ها در آشپزخانه درباره‌ی آداب غذا خوردن مهمان‌ها در حال صحبت هستند. گفت‌وگوی آن‌ها را در یک بند بنویسید.

۲

۳ ضرب‌المثل «کم گوی و گزیده گوی چون دُر» با کدام قسمت درس ارتباط دارد؟ مفهوم آن را در یک بند توضیح دهید.

۳

۴ هرچه از محتوای درس‌های این فصل فهمیده‌اید، در یک بند بنویسید.

۴

فصلِ چہارم

آدابِ زندگی

دوستی و مشاورت

فعالیت‌های درس

۱

هم معنی (مترادف) کلمات زیر را بنویسید.

..... نیکو:	..... مشفق:
..... تدبیر:	..... احسان:
..... مشاورت:	..... کن:

۲

واژه‌های داخل کمانک را جایگزین کنید و به تناسب آن‌ها جملات را دوباره بنویسید.

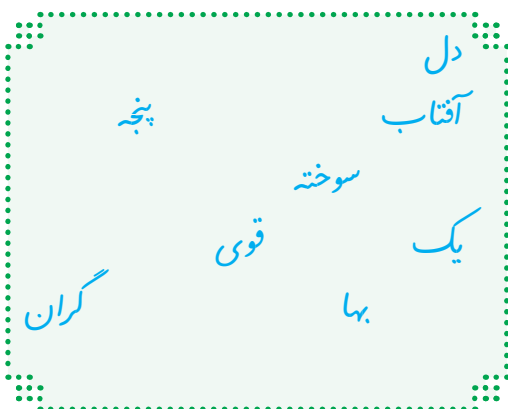
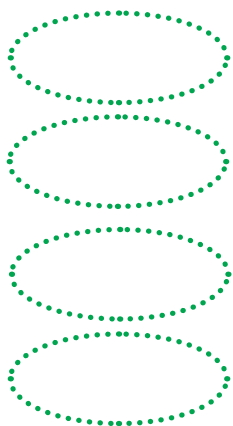
- ◆ پس به کار دوستان اندیشه کن و دوستی ایشان به مردمی و احسان تازه دار. (اندیشه خواهم کرد)
- .....
- ◆ مردمان تا زنده اند از دوستان ناگزیرند. (ما)
- .....
- ◆ استاد کمی به برق چشمان بچه‌ها که مشتاقانه می‌خواستند جواب سؤال آقای مدیر را بشنوند، نگاه کرد. (می خواهند)
- .....

۳

با ترکیب کردن کلمه‌های داده شده، مانند نمونه، چهار کلمه‌ی جدید بسازید.

نمونه: دل + شاد = دلشاد

۴

مانند نمونه، کامل کنید.

فعل	مفعول	نهاد	جمله
خواندیم	درس دوستی	ما	ما درس دوستی را خواندیم.
			خدای تعالی، می فرماید.
			دانشمند، کتاب می خواند.

۵

با حرف‌های پراکنده‌ی زیر، دو کلمه‌ی چهار حرفی معنادار بسازید.

ب ن .....
 ی ا .....

املا

مفرد کلمات زیر را بنویسید.

۱

ظروف ..... ساعات .....
 ملل ..... بازوان .....
 آداب .....

جمله‌های زیر را از نظر املائی بررسی کنید و شکل درست کلمه را داخل کمانک بنویسید.

۲

- ◆ در هر نیک و بد به دوستان خود (مشفق / مشفغ / موشفق) باش. (.....)
- ◆ چون دوست نگیری، پشت بر دوستان (کهن / کهن / کوهن) مکن. (.....)
- ◆ دوستی ایشان به مردمی و (احسان / اھسان / احصان) تازه دار. (.....)

کلمه‌های زیر را در جدول پیدا کرده، خانه‌های مربوط به هر کلمه را با رنگی، مشخص نمایید.

۳

آزموده، سازگار، معجزات، مشفق، فضیلت، مشاورت

ر	ا	گ	ز	ا	س
ت	ر	خ	م	ز	ت
ا	ق	ف	ش	م	ج
ز	چ	ض	ا	و	ر
ج	ض	ی	و	د	ب
ع	ذ	ل	ر	ه	ت
م	س	ت	ت	پ	ک

نگارش

۱ متن زیر را بخوانید و در جاهای خالی، کلمات مناسب بنویسید.

قتاری آوازی خواند. گل چشمانش را باز نمی‌کند. گویی همه منتظر فصل ..... هستند. فصل دوباره زنده شدن طبیعت. فصل گل‌های ..... بوته‌های ..... و آسمان ..... که خورشید گرم و ..... در آن می‌تابد. من پشت پنجره، منتظر ..... نشسته‌ام. در انتظار فصلی که عشق و ..... به زندگی را همراه می‌آورد.

۲ با کلمات زیر یک جمله‌ی زیبا بسازید.

می‌گفت: .....
تأخیر: .....
اندیشه: .....
نیکوکار: .....

۳ از دوست خود چه انتظاراتی دارید؟ در سه سطر بنویسید.

.....
.....
.....

۴ یک بیت شعر را که به مفهوم «دوستی» اشاره داشته باشد، به خط خوش بنویسید.

.....
.....

خاطره‌نویسی (یادداشت‌های روزانه)

برای پرورش توان نویسندگی و بهتر نوشتن، باید فراوان بخوانیم و بسیار بنویسیم. یادداشت کردن رویدادهای روزانه و نوشتن خاطرات، تمرین مناسبی است که به ما کمک می‌کند تا نویسنده‌ی توانایی بشویم.

۱ خاطره‌ی اولین روز مدرسه‌ی خود را در یک بند بنویسید.

۱

۲ کارهای روز گذشته‌ی خود را در یک بند بنویسید.

۲

۳ ضرب‌المثل «تا پول داری رفیقتم، قربانِ بندِ کیفیتم» را در چهار سطر توضیح دهید.

۳

املا

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

نگارش

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

کارگاهِ نویسندگی

A series of horizontal dotted lines for writing, consisting of 12 lines spaced evenly down the page.

رازِ زندگی

فعالیت‌های درس

۱

مخالف کلمه‌های زیر را بنویسید.

..... خنده: ..... درست:

..... درون: ..... بیشتر:

۲

هر یک از عبارات‌های زیر را در یک سطر توضیح دهید.

..... ♦ با دل گرفته سخن گفتن:

..... ♦ گوشه‌ای درون خود نشستن:

..... ♦ یکی دو پیرهن بیشتر پاره کردن:

۳

چرا شاعر «دل گرفته را به غنچه و خنده را به گل» نسبت داده است؟

.....
 .....
 .....

۴

فکر کنید و دلیل بیاورید که چرا زندگی، شکفتن است؟

.....
 .....
 .....

املا

۱ چهار کلمه بنویسید که در آن‌ها، یکی از شکل‌های حرف «غ» مانند غنچه، به کار رفته باشد.

.....
.....

۲ چرا کلمه‌ی (راز) از نظر املائی اهمّیت دارد؟ با آوردن مثال، توضیح دهید.

.....
.....
.....
.....

۳ کلمه‌ی «زندگی» این‌گونه ساخته شده است: زنده + ی، چهار واژه بنویسید که به همین شیوه، ساخته شده باشد.

مانند: دونه + ی = دوندگی

..... ، .....

..... ، .....

نگارش

۱ برای هر یک از کلمات زیر، دو صفت مناسب، بنویسید.

گل: .....
.....
.....
زندگی: .....
.....
.....
باغ: .....
.....
.....

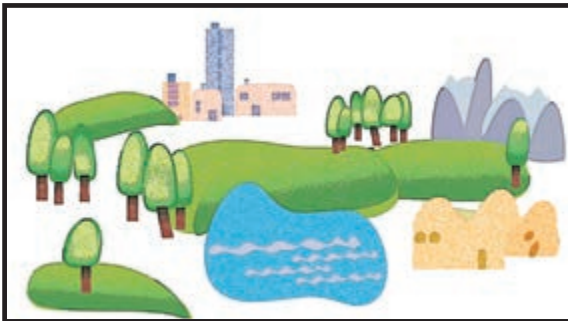
۲ با استفاده از جان بخشی، برای هر یک از کلمه‌های زیر، یک جمله بنویسید.

♦ زبان سبز: .....

♦ باغ: .....

♦ چمنزار: .....

۳ تصویر زیر را در یک بند توصیف کنید.

.....
.....
.....
.....
.....

۴ تصوّر کنید در یک باغ پر گل ایستاده‌اید و چهچه‌ی بلبل هم به گوش می‌رسد، گفت‌وگوی خیالی میان بلبل و گل را در یک بند بنویسید.

.....
.....
.....
.....

خلاصه نویسی

یکی دیگر از راه‌های رسیدن به مهارت در نویسندگی، خلاصه نویسی است. در خلاصه نویسی باید مطالب مهم و اصلی متن را ذکر کنیم و از نوشتن جزئیات، چشم‌پوشیم.

۱ حکایت «محبت» را که پیش از این خوانده‌اید، در یک بند خلاصه کنید.

۱

۲ فهم خود را از ضرب‌المثل «جایی که نمک خوردی، نمکدان مشکن»، در یک بند بنویسید.

۲

۳ هرچه از محتوای درس‌های این فصل فهمیده‌اید، در یک بند بنویسید.

۳

فصلِ پنجم
نام آوران

رنج‌هایی کشیده‌ام که می‌پرس

فعالیت‌های درس

کلمه‌های ستون راست جدول، با کدام بخش کامل می‌شود و به کار می‌رود؟ (به نمونه توجه کنید.)

۱

کلمه	گی	ترین	گذار	نده
اندریشمند	-	اندریشمندترین	-	-
جاودانه				
مفصل				
خوان				
سرمایه				
بیش				
همسایه				

۲ جدول زیر را کامل کنید.

کلمه، فُضلاً، کتاب، متون، کلمات، فاضل، کُتُب، فصل، متن، ریاضیات، فصول

مفرد	جمع
.....	.....
.....	.....
.....	.....
.....	.....
.....	.....
.....	.....

۳ کلمه‌های زیر را به شکل مناسب، جمع ببندید.

کلمه	علامت جمع	ان	ها	ات
استاد				
لحظه				
لغت نامه				
اطلاع				
روستا				
تعطیل				

املا

۱ کلماتی را که در آن‌ها یکی از شکل‌های صدای /س/ وجود دارد، از درس پیدا کنید و بنویسید.

۱

.....

.....

.....

۲ شش کلمه بنویسید که آخر آن‌ها، مانند کلمه‌ی «مجدداً» (تنوین دار) باشد.

۲

.....	.....	.....
.....	.....	.....

۳ با توجه به معنی، گزینه‌ی صحیح را انتخاب کنید.

۳

حیات = زندگی ، حیاط = زندگی

نگارش

۱ شش کلمه انتخاب کنید و هر دو کلمه را به طور مناسب در یک جمله به کار ببرید.

تعلیم، غالباً، اشخاص، سرشار، عشق، معاصر، حافظه، جامع، همکاری

۲ متن زیر را تا سه سطر ادامه دهید.

اگر به جای دوستان دهنذا بودم

۳ با استفاده از کلمات زیر، یک بند بنویسید.

جمع آوری، تحقیق، اندیشمندان، آثار، تأثیرگذار

۴ جمله‌های زیر را به طور مناسب کنار هم قرار دهید که به صورت یک انشا در آید. (در صورت نیاز، کلمه‌ها

یا جملاتی اضافه کنید).

با جهد و کوشش می توان رضای خالق بی چون را جلب نمود.

دعوی برتری از دیگران، کبر، انسان را از همی افراد پست، پست تر می کند.

فرمانبر خدا و نگهبان خلق بودن، چه حس خوبی به انسان می دهد!

جوایز بودن و آدمیت از نشانه های علم است که در انسان جلوه می کند.

با صبر و کوشش، می توان به خوشبختی رسید.

مقایسه

یکی از راه‌های پرورش ذهن و تقویت توانایی نوشتن، به کارگیری مقایسه است. مقایسه، بیان تفاوت‌ها و شباهت‌های میان دو یا چند چیز است.

۱ دو تصویر زیر را با هم مقایسه کنید.

.....

.....

.....

۲ یک درس از کتاب فارسی را با یک درس از کتاب علوم، مقایسه کنید و نتیجه را در چهار سطر بنویسید.

.....

.....

.....

.....

۳ مصراع «رنج‌هایی کشیده‌ام که می‌رس» را برای پدر یا مادر خود بخوانید، سپس نظر آنان را درباره‌ی زحماتی که برای پرورش شما کشیده‌اند، بپرسید. با دقت به سخنان آنان گوش دهید و در پایان آنچه را شنیده‌اید، در پنج سطر بنویسید.

.....

.....

.....

.....

۴ فهم خود را از ضرب‌المثل «کار نیکو کردن از بُر کردن است»، در یک بند بنویسید.

.....

.....

.....

.....

